

Doi: 10.14686/BUEFAD.2016111021

Ortaokul ve Liselerde Görev Yapan Branş Öğretmenlerinin Kişilik Özelliklerinin Değerlendirilmesi

Erdal DEMİR, Yrd. Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Univ., Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, erdaldemir23@hotmail.com

Öz: Çalışmanın amacı, ortaokul ve liselerdeki branş öğretmenlerinin kişilik özelliklerinin cinsiyet, branş, okul türü ve okul seviyesine göre değerlendirmektir. Araştırma, tarama modelinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma grubu, 2013-2014 öğretim yılında Çanakkale Merkezi ile Ayvacık, Bayramiç, Biga, Çan, Ezine, Gelibolu, Gökceada, Lapseki, ve Yenice ilçelerinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı devlet ve özel ortaokul ve liselerde görev yapan branş öğretmenlerinden (n=363) oluşmuştur. Katılımcıların yaş ortalaması 38,3'tür (Sd=8.841). Katılımcıların %55,1'i (n=200) kadın, %44,9'u (n=163) ise erkek branş öğretmenlerinden oluşmuştur. PERI (Personality Inventory) kişilik ölçeği araştırmada kullanılmıştır. Kruskal Wallis Testi, t Testi ve Mann Whitney U testleri kullanılarak veriler analiz edilmiştir. Sonuç olarak, branş öğretmenlerinin duygusal denge kişilik özelliğine "düşük yada etkili değil" düzeyinde sahip oldukları görülmüştür. Ayrıca cinsiyet, okul türü ve okul seviyesi değişkenleri ile kişilik özellikleri arasında anlamlı farklılık bulunmazken (p>0.05), branşlar arasında anlamlı farklılık bulunmuştur (p<0.05).

Anahtar Kelimeler: Öğretmen, kişilik, kişilik özellikleri, ortaokul, lise.

Assessment of Personality Traits of Branch Teachers Working in Secondary Schools and High Schools

Abstract: The purpose of this study was to evaluate relationship between personality traits of branch teachers and gender, school type, school level and their branches in secondary school and high school. The research was conducted in accordance with screening model. The research group was formed by branch teachers (n=363) who are working in public and private secondary and high schools which are connected to the Ministry of National Education in Canakkale Centre, Ayvacık, Bayramic, Biga, Can, Ezine, Gelibolu, Gokceada, Lapseki and Yenice in 2013-2014 academic year. The mean age of the study group was 38.3 (Sd=8.841). 55.1% of the participants was formed by female branch teachers, 44.9% was formed by male branch teachers. Personality Inventory (PERI) short form was used in research. Kruskal Wallis Test, t Test and Mann Whitney U Test were used in the analysis of research data. Consequently, it was understood that branch teachers had low scores "low or no effect" on emotional stability personality traits and so they were not adequate. Besides, there was no significant difference between gender, school type and school level variables and personality traits (p> 0.05). But there was significant difference between branches personality traits (p< 0.05).

Key Words: Teacher, personality, personality traits, secondary school, high school.

1. GİRİŞ

Kişilik, Latince’de tiyatro oyuncularının rollerine uygun olarak taktıkları maske anlamına gelen “persona” sözcüğünden türetilmiştir (Hjelle ve Ziegler 1976; Köknel, 2005; Zel 2001). Eski Yunan tiyatro oyuncuları yüzlerine bir maske takardı ve bu maske oyuncuların rollerini ihtiva ederdi. Bu oyunlardaki roller yaşama ait rollerdi ve böylece kişilik ile ilgili ilk düşüncelerin görüntüsü olarak kabul edilirdi (Hjelle ve Ziegler, 1976).

Kişilik, bireyin içinde yaşadığı ortamda insanlarla kurduğu ilişkilerinde gösterdiği tepkiler ve kendini ortaya koyma biçimidir. Yani bireyin yaptığı her şey, bireylerle ilişkileri, duyguları, düşünceleri, ilgileri, eğilimleri bireyin kişiliğini gösterir. Bu özelliklerin uyumlu bir bütünlük oluşturması ile kişilik ortaya çıkar (Doğan, 2005). Larsen ve Buss ise kişiliği, psikolojik özellikler kümesi olarak tanımlamışlar ve bu kümeyi bireyin; psikolojik mekanikleri, iç dünyası, kalıcı uyarlamaları, cinsiyet etkileşimi, adaptasyonu, psikolojik düşünceleri ile fiziksel ve sosyal çevresinden oluştuğunu ifade etmişlerdir (2008).

Kişiliğin beş boyut ile açıklanması 1960’lı yıllarda tartışmalı bir şekilde başlar. Kişilik psikologları 1980’li yılların sonuna doğru kişilik ile ilgili literatürdeki karmaşık bulguları düzenleyerek anlamlı ve kullanışlı bir sınıflandırma için beş faktör üzerinde anlaşmaya varırlar. Anlaşmaya varılan bu model, Beş Büyük Faktör Modeli (Big Five Factor) olarak adlandırılır (Hackett ve Saha, 1997). Kişilik, beş temel boyuttan oluşmakta ve bu beş temel boyut; Dışa dönüklük, uyumluluk, sorumluluk, açıklık ve duygusal istikrardır (Barrick ve Mount, 1991; Berry, 1998; Dubrin, 1994; Erden, 1998; Ertuğrul, 2000; Friedman ve Schustack, 1999; Hughes, 1996; Özdemir ve Yalın, 2000).

Örgün eğitimde derslerin uygulayıcısı öğretmenlerin kişilikleri önem arz etmektedir. Eken (2008) derslerin sevilmesinde dersin kendisinden ziyade öğretmenin etkili olduğunu ifade etmiştir. Böylece derslere olan ilginin artması veya sevilmesinde öğretmenin önemli bir unsur olduğu görülmüştür. Lise öğrencileri tarafından, ideal öğretmenlerin kişilik özelliklerinin değerlendirildiği araştırmada ideal kişilik özellikleri; ideal benlik, özgüven, yaratıcı kişilik, başatlık, yakınlık ve gösteriş olarak bulunmuştur (Erbaş, 1998). Lise öğretmenlerinin kişilik özelliklerinin değerlendirilmesi sonucunda en yüksek ortalama puanları gelişime açıklık, uyumluluk, özdisiplin, dışadönüklük ve nevrotilik olarak sıralanmıştır (Uğurlu, 2012).

Eğitimin temel taşlarından biri olan öğretmenlerin kişilik özellikleri ile eğitim süreci değişkenleri ile ilişki için çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Öğretmenlerin kişilik özellikleri ile okul iklimi algılarının karşılaştırılması (Saygılı, 2010), resmi liselerde çalışan öğretmenlerin kişilik özellikleri ile kullandıkları disiplin stilleri (Uğurlu, 2012), ilköğretim okullarında çalışan öğretmenlerin kişilik özellikleri ile iş tatminleri (Mete, 2006), ilköğretim matematik öğretmen adaylarının kişilikleriyle bölüm memnuniyetleri (Gencür, 2011), öğretmenlerin kişilik özellikleriyle sağlık davranışları ve depresif belirtileri (Bektaş, 2012) Rushton, Morgan ve Richard devlet okullarında görev yapan öğretmenlerinin kişilik özelliklerini (2007) değerlendirdikleri çalışmaları yapmışlardır.

Çalışmanın amacı, Çanakkale’de ortaokul ve liselerde görev yapan branş öğretmenlerinin kişilik özelliklerini değerlendirerek cinsiyet, branş, okul türü ve okul seviyesi değişkeniyle arasındaki farklılığı incelemektir.

2. YÖNTEM

Araştırmada, mevcut bir durumun tanımlaması ve açıklaması yapılmıştır. Bundan dolayı, araştırma genel tarama modellerinden ilişkisel tarama modeli ile gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada okulların seçiminde ulaşılabilirlik, okul idaresi ve öğretmenlerin yaklaşımı gibi araştırmaya etki edebilecek değişkenler dikkate alınmış ve rastgele seçilmiştir. Sağlık

meslek liseleri ile ticaret meslek liseleri araştırmaya dahil edilmemiştir. Okullardaki öğretmenlerin belirlenmesinde gönüllülük esas alınmış ve böylece herhangi bir seçme işlemi uygulanmamıştır. Veri toplama aracı yüz yüze tekniği ile araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Katılımcılar, veri toplama araçlarını boş derslerinde veya uygun bir zamanda, acele etmeden, samimi bir şekilde cevaplamışlardır. Uygulamalarda birlikteliğin ve tutarlılığın sağlanması için uygulama yönergesi ve önemli hususlar araştırmacı tarafından katılımcılara sözel olarak açıklanmıştır.

Araştırma için etik kurul raporu ve Çanakkale İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden çalışma izni alınmıştır.

2.1. Örneklem Grubu

Araştırma, Çanakkale'de devlet ve özel ortaokulları ile liselerini kapsamaktadır. Çanakkale'de 2013-2014 öğretim yılında 84 resmi, 1 özel toplamda 85 lisede 1916 branş öğretmeni görev yapmaktadır. Diğer taraftan 95 devlet 3 özel, 98 ortaokulda 1489 branş öğretmeni bulunmaktadır. Toplamda ise 183 ortaokul ve lisede 3405 branş öğretmeni görev yapmaktadır. Bu 3405 branş öğretmeninden sağlık meslek lisesi ve ticaret meslek liselerinde görev yapan 290 branş öğretmeni ile 212 beden eğitimi öğretmeni araştırma dışında tutulmuştur. Böylece araştırma evreni 2903 branş öğretmeninden oluşmuştur.

Araştırma grubu, 2013-2014 öğretim yılında Çanakkale merkez ile Ayvacık, Biga, Bayramiç, Çan, Ezine, Gelibolu, Gökceada, Lapseki ve Yenice ilçelerinde rastgele seçilen 32 devlet 3 özel toplam 35 lise ve ortaokulda gönüllü 363 branş öğretmeninden oluşmuştur. Okulların 19'u ortaokul 16'sı ise lise olmaktadır.

Araştırma grubunun yaş ortalaması 38.03'tür ve %55.1'i (n=200) kadın branş öğretmenlerinden oluşurken %44.9'u (n=163) ise erkek branş öğretmenlerinden oluşmuştur. Öğretmenlerin %89.3'nün devlet okullarında geriye kalan %10.7'sinin ise özel okullarda görev yaptıkları, %51.2'sinin (n=186) ortaokul branş öğretmeni, %48.8'inin (n=177) ise lise branş öğretmeni olduğu belirlenmiştir.

Tablo 1: Katılımcıların Branşlarına Göre Frekans ve Yüzde Değerleri

Branşlar	f	%
Türkçe-Edebiyat	64	17.6
Matematik	54	14.9
İngilizce-Almanca	65	17.9
Fen ve Teknoloji - Fizik-Kimya - Biyoloji	59	16.3
Görsel Sanatlar - Resim	13	3.6
Sosyal Bilgiler – Coğrafya Tarih - Felsefe	53	14.6
Teknoloji Tasarım – Bilişim Teknolojileri	13	3.6
Müzik	11	3
Rehberlik	15	4.1
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	14	4.4
Toplam	363	100

Araştırma grubunun branşlarına göre dağılımlarına bakıldığında en yüksek katılımı %17.9 ile (n=65) yabancı dil (İngilizce-Almanca) öğretmenlerinin, en düşük katılımı ise %3 ile (n=11) müzik öğretmenlerinin oluşturduğu tespit edilmiştir.

Tablo 2: Katılımcıların Hizmet Yıllarına Göre Frekans ve Yüzde Değerleri

Hizmet Yılı	f	%
1-5 yıl	51	14.1
6-10 yıl	88	24.2
11-15 yıl	86	23.7
16-20 yıl	56	15.4
21 yıl ve üstü	82	22.6
Toplam	363	100

Branş öğretmenlerinin %24.2'sinin (n=88) 6-10 yıl arasında, %23.7'sinin (n=86) 11-15 yıl arasında, %22.6'sının (n=82) 21 yıl ve üstü hizmet sürelerine sahip oldukları, en düşük oranın 1-5 yıl arası (n=51) hizmet yılı olduğu tespit edilmiştir.

2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama araçları olarak bilgi formu ve kişilik ölçeği kullanılmıştır. Bilgi formu araştırmacı tarafından oluşturulmuş ve branş öğretmenlerinin cinsiyet, branş, hizmet yılı, okul türü ve okul seviyelerine ait bilgiler yer almıştır. Araştırmada branş öğretmenlerinin kişilik özelliklerini değerlendirmek için Sevinç (2005) tarafından geliştirilen Personality Inventory (PERI) kişilik ölçeği kısa formu kullanılmıştır. Ölçeğin kısa formu 25 ifadeden oluşmuş ve beşli likert ölçeğinde düzenlenmiştir. Kişiliğin; deneyime açıklık, sorumluluk bilinci, dışadönüklük, geçimlilik ve duygusal denge boyutlarını kapsamaktadır.

PERI kişilik ölçeği kısa formu güvenilirlik analizleri; boyutlara ilişkin iç tutarlılık katsayıları 0,71 ile 0,87 arasında; test-tekrar test katsayıları ise 0,88 ile 0,93 arasında olmaktadır. Böylece yüksek güvenilirlik kategorisindedir (Sevinç, 2005).

Verilerin tanımlayıcı istatistiklerinin ve dağılımlarının yapılabilmesi için ortalama puanları, Sevinç (2005) tarafından hesaplanmıştır. Normal dağılım gösteren cinsiyet ve okul seviyesi değişkenleri için t Testi yapılırken normal dağılım göstermeyen branş ve okul türü değişkenleri içinde Kruskal Wallis Testi ile Mann-Whitney U Testi yapılmıştır. Anlamlılık düzeyi 0.05 alınmıştır.

3. BULGULAR

Branş öğretmenlerinin cinsiyet, okul türü, okul seviyesi ve branşlarının frekans ve yüzde değerleri alınmış, faktör puanlarının farklılaşma durumlarının belirlenmesi için de Bağımsız Grup t Testi, Kruskal Wallis Testi ve Mann Whitney U Testi yapılmıştır.

Tablo 3: Branş Öğretmenlerinin Kişilik Özellikleri Ortalama Puanları

Kişilik Özellikleri	n	Enb.	Enk.	Ortalama	Ss
Deneyime Açıklık	363	1.40	5.00	3.75	.676
Duygusal Denge	363	1.00	5.00	3.27	.877
Dışadönüklük	363	1.00	5.00	3.69	.596
Geçimlilik	363	1.20	5.00	4.15	.538
Sorumluluk Bilinci	363	1.20	5.00	4.34	.598

Katılımcıların kişilik özellikleri değerlendirildiğinde; sorumluluk bilinci kişilik özelliği en yüksek ortalama puana (4.34) sahip olmuştur. En düşük ortalama puanı ise duygusal denge (3.27) kişilik özelliği almıştır.

Tablo 4: Branş Öğretmenlerinin Cinsiyetleri ile Kişilik Özellikleri için Yapılan t Testi

Kişilik Özellikleri	Cinsiyet	n	ortalama	Sd	t	p
Deneyime Açıklık	Kadın	200	3.79	.655	1.064	.288
	Erkek	163	3.71	.700		
Dışadönüklük	Kadın	200	3.72	.626	.883	.378
	Erkek	163	3.66	.558		
Duygusal Denge	Kadın	200	3.29	.851	.350	.727
	Erkek	163	3.25	.911		
Geçimlilik	Kadın	200	4.17	.555	.947	.344
	Erkek	163	4.12	.517		
Sorumluluk Bilinci	Kadın	200	4.38	.634	1.388	.166
	Erkek	163	4.29	.549		

Öğretmenlerin cinsiyetleri ile kişilik özellikleri arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$). Fakat tüm kişilik özelliklerinde, kadın öğretmenlerin ortalama puanlarının erkek öğretmenlerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Kadın ve erkek öğretmenlerin en düşük ortalama puanları duygusal denge kişilik özelliğine ait olduğu görülmüştür.

Tablo 5: Branş Öğretmenlerinin Okul Türü ve Kişilik Özellikleri için Yapılan Mann Whitney U Testi

Kişilik Özellikleri	Okul Türü	n	ortalama	Sd	Z	p
Deneyime Açıklık	Devlet	324	3.74	.655	-.511	.609
	Özel	39	3.81	.835		
Dışadönüklük	Devlet	324	3.67	.580	-2.460	.014*
	Özel	39	3.90	.694		
Duygusal Denge	Devlet	324	3.24	.868	-2.257	.024*
	Özel	39	3.56	.915		
Geçimlilik	Devlet	324	4.15	.508	-.701	.483
	Özel	39	4.16	.752		
Sorumluluk Bilinci	Devlet	324	4.34	.563	-1.854	.064
	Özel	39	4.41	.844		

* $p<0.05$

Öğretmenlerin, devlet okulunda veya özel okulda görev yapmaları ile kişilik özellikleri arasında anlamlı farklılık dışadönüklük ($Z= -2.460$) ile duygusal denge ($Z= -2.257$) kişilik özelliklerinde bulunmuştur ($p<0.05$). Geçimlilik ($Z= -.701$), deneyime açıklık ($Z= -.511$) ve sorumluluk bilinci ($Z= -1.854$) kişilik özelliklerinde anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$). Fakat özel okulda görev yapan branş öğretmenlerinin ortalama puanlarının devlet okullarında görev yapan öğretmenlerden yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 6: Branş Öğretmenlerinin Okul Seviyeleri ile Kişilik Özellikleri için Yapılan t Testi

Kişilik Özellikleri	Okul Seviyesi	n	ortalama	Sd	t	p
Deneyime Açıklık	Ortaokul	186	3.74	.702	-.435	.664
	Lise	177	3.77	.648		
Dışadönüklük	Ortaokul	186	3.69	.601	.086	.931
	Lise	177	3.69	.593		
Duygusal Denge	Ortaokul	186	3.26	.879	-.308	.758
	Lise	177	3.29	.879		
Geçimlilik	Ortaokul	186	4.15	.584	.117	.907
	Lise	177	4.15	.487		
Sorumluluk Bilinci	Ortaokul	186	4.32	.656	-.853	.394
	Lise	177	4.37	.531		

Öğretmenlerin ortaokul veya lisede görev yapmaları ile kişilik özellikleri arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p < 0.05$). Ortaokul ve lisede görev yapan branş öğretmenlerinin ortalama puanlarının dışadönüklük ve geçimlilik kişilik özelliklerinde aynı, diğer üç kişilik özelliğinde ise çok yakın olduğu görülmüştür.

Tablo 7: Katılımcıların Branşları ve Kişilik Özellikleri için Yapılan Kruskal Wallis Testi

Kişilik Özellikleri	Branşlar	n	X ²	p
Deneyime açıklık	Türkçe-Edebiyat	64	15.634	.075
	Matematik	54		
	İngilizce-Almanca	65		
	Fen ve Teknoloji-Fizik-Kimya-Biyoloji	59		
	Görsel Sanatlar-Resim	13		
	Sos Bilgiler-Coğrafya-Tarih-Felsefe	53		
	Teknoloji Tasarım-Bilişim Teknolojileri	13		
	Müzik	11		
	Rehberlik	15		
	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	16		
Dışadönüklük	Türkçe-Edebiyat	64	23.261	.006*
	Matematik	54		
	İngilizce-Almanca	65		
	Fen ve Teknoloji-Fizik-Kimya-Biyoloji	59		
	Görsel Sanatlar-Resim	13		
	Sos Bilgiler-Coğrafya-Tarih-Felsefe	53		
	Teknoloji Tasarım-Bilişim Teknolojileri	13		
	Müzik	11		
	Rehberlik	15		
	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	16		
Duygusal denge	Türkçe-Edebiyat	64	21.638	.010*
	Matematik	54		
	İngilizce-Almanca	65		
	Fen ve Teknoloji-Fizik-Kimya-Biyoloji	59		
	Görsel Sanatlar-Resim	13		
	Sos Bilgiler-Coğrafya-Tarih-Felsefe	53		
Teknoloji Tasarım-Bilişim Teknolojileri	13			

	Müzik	11		
	Rehberlik	15		
	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	16		
	Türkçe-Edebiyat	64		
	Matematik	54		
	İngilizce-Almanca	65		
	Fen ve Teknoloji-Fizik-Kimya-Biyoloji	59		
Geçimlilik	Görsel Sanatlar-Resim	13	24.360	.004*
	Sos Bilgiler-Coğrafya-Tarih-Felsefe	53		
	Teknoloji Tasarım-Bilişim Teknolojileri	13		
	Müzik	11		
	Rehberlik	15		
	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	16		
	Türkçe-Edebiyat	64		
	Matematik	54		
	İngilizce-Almanca	65		
	Fen ve Teknoloji-Fizik-Kimya-Biyoloji	59		
Sorumluluk bilinci	Görsel Sanatlar-Resim	13	25.104	.003*
	Sos Bilgiler-Coğrafya-Tarih-Felsefe	53		
	Teknoloji Tasarım-Bilişim Teknolojileri	13		
	Müzik	11		
	Rehberlik	15		
	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	16		

*p<0.05

Öğretmenlerin branşları ile kişilik özellikleri arasında anlamlı farklılık geçimlilik ($\chi^2=24.360$), sorumluluk bilinci ($\chi^2=25.104$), duygusal denge ($\chi^2=21.638$) ve dışadönüklük ($\chi^2=23.261$) kişilik özelliklerinde bulunmuştur ($p<0.05$). Deneyime açıklık ($\chi^2=15.634$) kişilik özelliğinde ise anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$).

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

Öğretmenlerin kişilik özellikleri ortalama puanları değerlendirildiğinde; en yüksek ortalama puana sorumluluk bilinci kişilik özelliğinin sahip olduğu tespit edilmiştir. Böylece bu kişilik özelliğine “etkili ya da yüksek” düzeyde sahip oldukları ve ilgili davranışları çoğu durumda sergiledikleri anlaşılmaktadır. Bu sonuçla branş öğretmenleri kendilerini, güçlükler karşısında pes etmeyen, detaylara dikkat eden, yaptıkları işlerde planlı hareket eden ve disiplinli bireyler olarak tanımlamışlardır. Koplman (2007) ise, öğretmenlerin kişilik özelliklerini değerlendirdiği araştırmada, sorumluluk bilinci kişilik özelliğine “yüksek veya etkili” düzeyde sahip olmuşlardır. Stronge, Ward, Tucker ve Hindman tarafından yapılan araştırmada beden eğitimi öğretmenleri, kendi kişilik özelliklerini oldukça yüksek puan ile değerlendirmişlerdir (2007). Yücel ve Kaynak’ın (2008) araştırmaları sonucunda da öğretmenlerin başarı tutkularının en belirgin kişilik özellikleri olduğu sonucu elde edilmiştir. Deniz (2008), sınıf öğretmenlerinin kişilik özelliklerini değerlendirdiği araştırma sonucunda; duygusal dengesizlik, dışadönüklük, açıklık, geçimlilik ve sorumluluk kişilik özelliklerine yeterince sahip oldukları görülmüştür.

Geçimlilik kişilik özelliği ortalama puanları ile öğretmenlerin “etkili ya da yüksek” düzeyde sahip oldukları anlaşılmaktadır. Bu sonuçla öğretmenler, kendilerini başkalarını düşünen, yardımsever ve başkalarıyla geçimli bireyler olarak tanımladıkları görülmüştür. Çağlar, Yakut ve Karadağ (2005) çalışmalarında, öğretmen olan okul müdürlerinin kişisel uyum özelliklerine daha fazla sahip oldukları sonucunu elde etmişlerdir. Böylece uyum özellikleri, geçimlilik özelliği ile benzer olmaktadır. Buna göre geçimlilik ve uyumluluk kişilik özelliklerine öğretmenlerin, araştırmamızda elde ettiğimiz “etkili ya da yüksek” düzeyde sahip oldukları sonucu ile örtüştüğü görülmüştür.

Deneyime açıklık kişilik özelliğinde ise öğretmenlerin ortalama puanları “kısmen etkili ya da durumsal” düzeyde bulunmuştur. Branş öğretmenleri, ilgili davranışları belirli durumlarda sergileyen ve kendilerini yeni fikirler üretmeye, farklı ilgi alanlarına sahip olmaya, yaratıcı olmaya, sabit fikirli olmamaya çalışan bireyler olarak tanımlamışlardır.

Dışadönüklük kişilik özelliğine öğretmenlerin “kısmen etkili ya da durumsal” düzeyde sahip oldukları ortalama puanlarından anlaşılmaktadır. Bu sonuç ile öğretmenler, kişilik özelliğine özgü davranışları belirli durumlarda sergilemekte ve kendilerini sosyal olmaya, kendinden şüphe duymamaya, çıkarlarını korumaya ve başkalarına karşı yakınlık göstermeye çalışan bireyler olarak tanımladıkları tespit edilmiştir. Branş öğretmeni olan beden eğitimi öğretmenlerinin kişilik özelliklerinin değerlendirildiği araştırmada da dışadönüklük kişilik özelliği “kısmen etkili ya da durumsal” düzeyde bulunmuştur (Demir, 2012). Rushton, Morgan ve Richard (2007), devlet okullarında görev yapan öğretmenlerinin dışadönük kişilik özelliğine sahip oldukları sonucunu elde etmiştir. Çolakoğlu'nun (2013) beden eğitimi ve spor yüksek okullunda öğrenim gören beden eğitimi öğretmen adaylarının dışadönüklük kişilik özelliğinde “yeterli” oldukları fakat antrenör ve yönetici adaylarından düşük oldukları görülmüştür. Branş öğretmenlerinin dışadönüklük kişilik özelliğine, araştırmamızda “kısmen”, yukarıdaki araştırmalarda ise “yeterli”, “kısmen” veya “orta” düzeyde sahip oldukları görülmüştür. Bu benzer sonuçlar ile branş öğretmenlerinin sosyal, kendinden şüphe duymayan, çıkarlarını koruyan ve başkalarına karşı yakınlık gösteren bireyler oldukları anlaşılmaktadır.

Branş öğretmenleri, en düşük ortalama puanı duygusal denge kişilik özelliğinde almışlar. Bu kişilik özelliğine “düşük ya da etkili değil” düzeyinde sahip oldukları görülmüştür. Böylece branş öğretmenlerinin bu kişilik özelliğine sahip olmadıkları ve ilgili davranışların çoğunlukla zıttını ya da olumsuz örneklerini sergiledikleri sonucu elde edilmiştir. Yani araştırmaya katılan branş öğretmenleri kendilerini yeterince iyimser hissetmeyen, kolay sinirlenen ve yüksek kaygı düzeyine sahip kişiler olarak tanımlamışlardır. Demir'in (2012) araştırması sonucunda da beden eğitimi öğretmenlerinin duygusal denge kişilik özelliğine “düşük veya etkili değil” seviyesinde sahip oldukları sonucu elde edilmiştir. Koplman (2007), araştırmasında öğretmenlerin kısmen duygusal dengesizliğe sahip oldukları sonucu elde etmiştir. Çağlar, Yakut ve Karadağ (2005) ise öğretmen olan okul müdürlerinin kişilik özelliklerini değerlendirdiği çalışmasında oto kontrol kişilik özelliğine daha az sahip oldukları görülmüştür.

Öğretmenlerin cinsiyetleri ile kişilik özellikleri arasında ise anlamlı farklılık bulunmamış fakat kadın öğretmenlerin ortalama puanları erkek öğretmenlerden yüksek bulunmuştur. Yapılan benzer çalışmalarda da erkek ve kadın beden eğitimi öğretmenlerinin kişilik özellikleri arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır (Demir, 2014; Gyomber, Learnt ve Kovacs, 2013; Valkova ve Gorny, 2013). Sınıf öğretmenleri ile yapılan çalışma sonucunda da, kişilik özellikleri ile cinsiyetler arasında farklılık bulunmamıştır (Deniz, 2008). Okul psikolojik danışmanlarının kişilik özellikleri, sosyal normlar ve duygusal kararlılık boyutunda cinsiyetler arasında farklılık bulunurken diğer alt boyutlarda farklılık bulunmamıştır (Özgün, 2007). Ayrıca resmi liselerde

görev yapan öğretmenlerin gelişime açıklık kişilik özelliğinde de cinsiyete göre anlamlı farklılık bulunmamıştır (Uğurlu, 2012).

Öğretmenlerin okul türüne göre (devlet okulu-özel okul) dışadönüklük ile duygusal denge kişilik özelliklerinde anlamlı farklılık bulunmuştur. Duygusal denge kişilik özelliğine, özel okuldaki branş öğretmenleri “kısmen etkili ya da durumsal” olarak sahip olurlarken, devlet okulundaki branş öğretmenlerinin ise “etkili değil ya da düşük” düzeyde sahip oldukları görülmüştür. Rushton, Morgan ve Richard (2007), devlet okullarında görev yapan öğretmenlerinin dışadönük, sezgisel, hissetme ve algılama kişilik özelliklerine sahip oldukları sonucu elde etmiştir. Geçimlilik, deneyime açıklık ve sorumluluk bilinci kişilik özelliklerinde anlamlı farklılık bulunmamıştır. Fakat bu üç kişilik özelliği ortalama puanlarının özel okullarda, devlet okullarından daha yüksek olduğu görülmüştür. Branş öğretmeni olan beden eğitimi öğretmenlerinin kişilik özellikleri ile görev yaptıkları okul türü arasında araştırmamız ile benzer sonuç bulunmuştur (Demir, 2012). Yani okul türüne göre branş öğretmenlerinin duygusal denge ve dışadönüklük kişilik özelliklerinde farklılık bulunduğu sonucu elde edilmiştir.

Öğretmenlerin okul seviyelerine (ortaokul-lise) göre de, kişilik özellikleri arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Beş kişilik özelliği ortalama puanlarının birbirine çok yakın olduğu hatta geçimlilik ve dışadönüklük kişilik özelliklerinin ortalamalarının aynı olduğu görülmüştür. Ortaokul ve lisede görev yapan öğretmenlerinin kişilik özelliklerini değerlendirdiği çalışma sonucunda da öğretmenlerin kişilik özellikleri ile okul seviyeleri arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır (Saygılı, 2010). Farklı bir çalışmada da liselerde görev yapan branş öğretmenlerinin kişilik özellikleri değerlendirilmiş ve ortalamalarının sırasıyla gelişime açıklık, uyumluluk, özdisiplin, dışadönüklük ve duygusal denge olarak sıralandığı görülmüştür (Uğurlu 2012). Benzer bir çalışma da ilköğretim öğretmenleri ile yapılmış ve çalışmada da yine ortalama puanlara göre sıralama gelişime açıklık, uyumluluk, özdisiplin, dışadönüklük ve duygusal denge olarak sıralanmıştır (Mete 2006). Yukarıda yapılan araştırmalardan elde edilen sonuç ile bizim araştırmamızda elde edilen sonucun benzer olduğu görülmüştür.

Öğretmenlerin branşları ile kişilik özellikleri arasında anlamlı farklılık geçimlilik, sorumluluk bilinci, duygusal denge ve dışadönüklük kişilik özelliklerinde bulunurken deneyime açıklık kişilik özelliğinde ise anlamlı farklılık bulunmamıştır. Bu beklenen bir sonuç olmaktadır. Çünkü takım oyunlarında, sahadaki pozisyonlara göre oyuncular farklı kişilik türlerine sahip olmaktadır (Karageorghis ve Terry 2011). Bir takımında farklı görevlere sahip oyuncular farklı kişilik özelliklerine sahip olursa farklı branşlara sahip öğretmenlerinde farklı kişilik özelliklerine sahip olması gerekmektedir. Örneğin, matematik branşındaki bir öğretmen ile teknoloji ve tasarım branşındaki bir öğretmenin duygusal denge, geçimlilik, dışa dönüklük ve sorumluluk bilinci kişilik özellikleri farklı düzeylerde olacaktır.

Sonuç olarak; branş öğretmenleri duygusal denge kişilik özelliğine “düşük ya da etkili değil” düzeyinde sahip olmuşlardır. Böylece branş öğretmenleri, kaygılı ve iyimser düşünmeyen bireyler olarak kendilerini ifade etmişlerdir. Bu durumun, okulların fiziki şartlarından, idaresinden, meslektaşlarından, yoğun ders programından, istenmeyen öğrenci davranışlarından veya okulun çevre şartlarından kaynaklanacağı gibi öğretmenin yaşam sorunlarından da kaynaklandığı düşünülmektedir. Eğitim sürecinin temel unsurlarından olan öğretmenlerin iyimserlik düzeylerinin yükseltilmesi ve kaygı düzeylerinin düşürülmesi için daha spesifik uygulamaların yapılarak sorunların tespit edilmesi önerilmektedir. Ayrıca okul ve yaşam standartlarını olumlu etkileyecek birtakım çalışmaların (özlük hakları ve ekonomik şartlarının düzenlenmesi, kalabalık sınıfların ve yoğun ders yükünün azaltılması, mesleki gelişimin desteklenmesi vb.) bir an önce uygulanmasının da etkili olabileceği düşünülmektedir. Öğretmenlerin sorumluluk bilinci, deneyime açıklık, geçimlilik ve dışadönüklük kişilik

özelliklerine de “kısmen etkili ya da durumsal” veya “etkili ya da yüksek” düzeyde sahip oldukları görülmüştür. Ayrıca branş öğretmenlerinin cinsiyet, okul türü ve okul seviyesi değişkenleri ile kişilik özellikleri arasında anlamlı farklılık bulunmamış fakat branşları arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Böylece kişilik özellikleri, branşlara göre farklılaşırken cinsiyet, okul türü ve okul seviyesine göre ise farklılaşmadığı görülmüştür.

KAYNAKLAR

- Barrick, M.R. ve Mount, M.K. (1991). The Big Five Personality Dimensions And Job Performance: A Meta-Analysis. *Personnel Psychology*. 44 (1), 1-26.
- Bektaş, S.Ç. (2012). Öğretmenlerin Kişilik Özellikleri, Kişisel Sağlık Davranışları ve Depresif Belirtileri Arasındaki İlişki. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi: Trabzon.
- Berry, L. (1998). *Psychology at Work: An Introduction to Organizational Psychology*. New York: McGraw-Hill.
- Çolakoğlu, T. (2013). Defining Personality Types of Students in Schools of Physical Education and Sports. *International Journal of Academic Research*. 5 (2), 302-307.
- Çağlar, A., Yakut, Ö. ve Karadağ, E. (2005). İlköğretim Okul Müdürlerinin Öğretmenler tarafından Algılanan Kişilik Özellikleri ve Liderlik Davranışları Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi. *Ege Eğitim Dergisi*. 6 (1), 61-80.
- Demir, E. (2012). Ortaokullarda Görev Yapan Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Mesleki Kişilik Yeterliliklerinin Algılanışının Değerlendirilmesi. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi: İstanbul.
- Demir, E. (2014). Assessment Of Personality Traits According To The Sports Branches Of Physical Education Teachers Who Work In Middle And High Schools In Canakkale. V. European Conference on Social and Behavioral Sciences. Baltic Institute of Humanities. 11-14 September 2014. St Petersburg.
- Deniz, N. (2008). İlköğretimde Çalışan Sınıf Öğretmenlerinin Kişilik Özellikleri İle İş Tatminleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Sultanbeyli İlçesi Örneği). Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi: İstanbul.
- Doğan, O. (2005). *Spor psikolojisi*. Adana: Nobel Kitabevi.
- Dubrin, A. (1994). *Applying Psychology: Individual and Organizational Effectiveness*. New Jersey: Prentice Hall.
- Eken, D. (2008). İlköğretim II. Kademe Öğrencilerinin Beden Eğitimi Dersi Hakkındaki Düşünceleri ve Beklentileri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi: Konya.
- Erbaş, N. (1998). Lise Öğrencilerinin Algılarına Göre İdeal Öğretmenin Kişilik Özellikleri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi: İstanbul.
- Erden, M. (1998). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. İstanbul: Alkım.
- Ertuğrul, H. (2000). *Öğretmenin Başarı Kılavuzu*. İstanbul: Nesil.
- Friedman, H.S. ve Schustack M.W. (1999). *Personality: Classic Theories and Modern Research*. USA: Allyn & Bacon.

- Gencür, A.S. (2011). İlköğretim Matematik Öğretmen Adaylarının Kişilikleriyle Bölüm Memnuniyetleri Arasındaki İlişki. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir Üniversitesi: Balıkesir.
- Gyomber, N., Learnt, A. ve Kovacs, K. (2013). Differences Between Personality Characteristics And Sport Performance By Age and Gender. Acta Facultatis Educationis Physicae Universitatis Comeniana. I (III/II), 5-15.
- Hackett, R.S. ve Saha, S. (1997). Leadership Emergence In Autonomous Work Teams: Antecedents and Outcomes. Personnel Psychology. 52, 899-926.
- Hjelle, L.A. ve Ziegler D.J. (1976). Personality Theories: Basic Assumptions, Research and Applications. Newyork: McGraw-Hill.
- Hughes, R. (1996). Leadership, Enhancing the Lessons of Experience. New York: Donneley and Sons Company.
- Özdemir, S. ve Yalın, İ.H. (2000). Öğretmenlik Mesleğine Giriş. Ankara: Nobel.
- Karageorghis, C. ve Terry, P.C. (2011). Inside Sport Psychology. United States of America: Human Kinetics.
- Koplıman, S. (2007). Öğretmenlerin Kişilik Özelliklerinin Öğrencilere Not Verme Davranışları Üzerindeki Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi: İstanbul.
- Köknel, Ö. (2005). Kaygıdan Mutluluğa Kişilik. İstanbul: Akdeniz.
- Larsen, R.J. ve Buss, D.M. (2008). Personality psychology: domains of knowledge about human nature, McGraw-Hill Book Company, Boston.
- Mete, C. (2006). İlköğretim Okullarında Çalışan Öğretmenlerin Kişilik Özellikleri ile İş tatminleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi: İstanbul.
- Özgün, M.S. (2007). Okul Psikolojik Danışmanlarının Kişilik Özellikleri ile Mesleki Yetkinlik Beklentileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi: Adana.
- Rushton, S., Morgan, J. ve Richard, M. (2007). Teacher's Myers-Briggs Personality Profiles: Identifying Effective Teacher Personality. Teacher and Teacher Education. 23 (1): 432-441.
- Saygılı, G. (2010). Öğretmenlerin Kişilik Özellikleri ile Okul İklimi Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (İstanbul İli Sancaktepe İlçesi Örneği). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi: İstanbul.
- Sevinc, L. (2005). PERİ (Personality Inventory) Kişilik Envanteri Kullanım Kitapçığı. İstanbul: Assesment Systems Ltd. Şti.
- Stronge, J.H., Ward, T.J., Tucker, P.D. ve Hindman, J.L. (2007). What Is The Relationship Between Teacher Quality And Student Achievement? An Exploratory Study. J Pers Eval Educ. 20, 165-184.
- Uğurlu, B. (2012). Resmi Liselerde Çalışan Öğretmenlerin Kişilik Özellikleri ile Kullandıkları Disiplin Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara : İstanbul.
- Valkova, H., ve Gorny, M. (2013). Personality Of Physical Education Teachers And Adapted Physical Activity. TRENDS in Sport Sciences. 2 (20), 107-114.

Yücel, C., ve Kaynak-Taşcı, S. (2008). Öğretmenlerin Kişilik Özellikleri ve Örgütsel Vatandaşlık Davranışı. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 20, 685-706.

Zel, U. (2001). *Kişilik ve Liderlik*. Ankara: Seçkin.

SUMMARY

Personality is the reactions shown by an individual in their relationships with people in their environment and how they present themselves. In other words, the things an individual does, relationships with other individuals, emotions, thoughts, interests and tendencies illustrate the personality of the individual (Dogan, 2005). According to Larsen and Bass personality is defined as a set of psychological characteristics (2008). In formal education the personality of the teacher who applies the lessons gains importance. Eken (2008) stated that rather than the lesson itself, the teacher is most effective in whether a lesson is liked. Thus it is shown that the teacher is an important factor in increasing interest in or enjoyment of lessons.

The aim of the study was to evaluate the personality traits of middle and high school branch teachers according to gender, subject, type of school and school level. The research was completed using a screening model. The research group comprised subject teachers (n=363) in Canakkale center and the counties of Ayvacık, Bayramic, Biga, Can, Ezine, Gelibolu, Gokceada, Lapseki and Yenice employed at state and private middle and high schools linked to the Ministry of National Education for the teaching year 2013-2014. The average age of participants was 38.3 years (Sd=8.841). Of participants 55.2% (n=200) were female and 44.9% (n=163) were male branch teachers. Of the teachers, 89.3% were employed at state schools while 10.7% were employed by private schools, with 51.2% (n=186) middle school branch teachers and 48.8% (n=177) high school branch teachers.

Data collection tools used in the study were an information form and a personality scale. The data form was created by the researcher and included information on the gender, subject, years of service, type of school and school level of the branch teachers. To evaluate the personality traits of the subject teachers in the study, the short form of the PERI (Personality Inventory) developed by Sevinc (2005) was used. The short form of the inventory contains 25 statements and a 5-point likert scale. Personality includes the traits of openness to experience, sense of responsibility, extraversion, compatibility and emotional balance.

The frequency and percentage values of the gender, type of school, school level and branches of the subject teachers were calculated. To determine the differences caused by factor points, the Independent Group T test, Kruskal Wallis Test and Mann Whitney U test were used.

The results of the analysis of data obtained proved that the branch teachers had highest mean points for the personality trait of sense of responsibility. Thus they had this personality trait at “effective or high” levels and show the related behavior in the majority of situations. This result indicates that branch teachers would describe themselves as not giving up in the face of difficulties, paying attention to details, working in a planned way and as disciplined individuals.

The average points for the personality trait of compatibility were observed in teachers at “effective or high” levels. This result means that teachers describe themselves as individuals who think of others, are helpful and get along with others.

The personality trait of openness to experience was at “partially effective or situational” levels meaning they display the related behavior in certain situations. They describe themselves as producing new ideas, with different areas of interest, creative and trying not to be close minded.

It is understood that the teachers had the personality trait of extraversion at “partially effective or situational” levels from their average points. This result means that teachers display the specific behavior of this personality trait in certain situations and describe themselves as individuals who are social, sure of themselves, protect their interests and try to show closeness to others.

The branch teachers obtained lowest mean points for the personality trait of emotional balance. They had this personality trait at “low or not effective” levels. Thus branch teachers do not have this personality trait and the conclusion was reached that they display the opposite or negative examples of the related behavior. In other words the branch teachers who participated in the study describe themselves as not sufficiently optimistic, easily annoyed and with high levels of anxiety.

While there was no significant difference between the variables of gender, school type and school level of the branch teachers and personality traits, there was a significant difference found in terms of branch.

In conclusion, the branch teachers had the personality trait of emotional balance at “low or not effective” levels. Thus branch teachers stated they were individuals who were anxious and not optimistic. It is recommended that specific applications to raise the positivity levels or reduce anxiety levels of teachers, one of the basic elements of the educational process, be completed to identify problems. Additionally, it is considered that immediate application of a range of studies to positively affect school and living standards (regulating employee rights and economic conditions, reducing crowded classrooms and intensive lesson load, supporting occupational development, etc.) may be effective. Additionally the personality traits of branch teachers, though different according to branch, were not observed to be significantly different due to gender, school type and school level.